

IVAN ESENKO
MARJETKA HROVATIN
TEVŽ TAVČAR

Vodni vrt

VRTNA MLAKA
NARAVNI PLAVALNI RIBNIK
VRTNA SAVNA

Kmečki glas

Kazalo

Uvod	8
Mlaka	12
Kal	20
Mlaka in njeno sporočilo	24

IVAN ESENKO

I. VRTNA MLAKA .....

Izdelava vrtno mlake	34
----------------------------	----

RASTLINSKI SVET .....

Vodne rastline	43
– beli lokvanj	43
– rumeni blatnik	44
– žabji šejek	45
– lasastolistna vodna zlatica	45
– vodna dresen	46
– prava vodna smrečica	46
– plavček	47
– vodni orešek	48
– kobulasta vodoljuba	49
– štiriperesna marzilka	49

– trpotčasti porečnik	50
– ščitolistna močvirka	50
– mala vodna leča	51
– navadni rogolist	51
– vodna škarjica	52
– enostavni ali navadni ježek	52
– listne uši	53
Robne rastline	54
– maslenica	56
– kalužnica	56
– vodna perunika	57
– sibirska perunika	58
– veliki poletni zvonček	58
– trst	59
– navadna krvenka	60
– brestovolistni oslad	60
– navadna milnica	60
– vodna meta	61
– hmelj	61
– širokolistni rogoz	61

ŽIVALSKI SVET .....

Ribe	63
Dvoživke	64
– sekulja ali rjava žaba	64
– zelena žaba	67
– plavček ali barjanska žaba	69
– zelena rega	70
– navadna krastača	71

- hribski urh	73	- veliki voluhar	91
- navadni pupek	74	- kuna belica	91
Plazilci	76	Netopirji	92
- belouška	77	- nathusijev netopir	93
- kobranka	79	- mali netopir	93
- smokulja	79	- mali podkovnjak	93
- navadni gož	80	- veliki podkovnjak	93
- modras	80	Žuželke	94
- zelenec	81	- hrbtoplovka	94
Ptice.	82	- obrobljeni kozak	95
- siva čaplja	83	- vodni ščipalec	95
- vodomec	84	- vodni drsalec	96
- mlakarica	84	- komarji	96
- zelenonoga tukalica	85	- živa nit	97
- mokož	85	- vrtni čmrlj	98
- črna liska	86	- enodnevnica	98
- šoja	86	- veliki spreminjavček	98
- siva vrana	86	Kačji pastirji	99
- črnoglavka	86	- travniški škratec	100
- bela pastirica	87	- rani plamenec	100
- siva pastirica	87	- modri bleščavec	100
- sloka	87	- pasasti bleščavec	100
- siva pevka	88	- modri ploščec	101
- stržek	88	- opoldanski škrlatec	101
- krivokljun	89	- progasti kamenjak	101
Sesalci	90	- krvavo rdeči kamenjak	101
- beloprsi jež	91	- sredozemski lesketnik	102

- blede peščenec 102
- veliki spremljevalec 102
- modrozelenka deva 102

- Nega in vzdrževanje 104
- Vzgojni pomen mlake 110
- Tujerodne rastline 112

MARJETKA HROVATIN

II. NARAVNI PLAVALNI RIBNIK 114

- Kultura bivanja z naravo 116
- Razlika med naravnimi plavalnimi ribniki in klasičnimi bazeni 118
- Prednosti naravnih plavalnih ribnikov 118
- Sestavni deli naravnega plavalnega ribnika 120
- Pljuča naravnega plavalnega ribnika 123
- Oksigenatorji 123
- Rastlinski čistilci 126
- Mehansko čiščenje vode 126
- Alge – večna nadloga 128
- Objekt s svojimi posebnostmi 128
- Potek izdelave objekta 130
- Oblika in globina 132

- Izdelava naravnega plavalnega ribnika 132
- Od sezone do sezone 132
- Urejena divjina na domačem vrtu 132

- Raj na vrtu 135

TEVŽ TAVČAR

III. VRTNA SAVNA 142

- Popolna sproščenost 143
- Vsaka savna zgodba zase 143
- Sam svoj mojster 144
- Zastekljena sprednja stena 144
- Iz vročega na mrzlo 145
- Peč na drva 145
- Dimnik za peč 145
- Dovod svežega zraka 146
- Izolacija prostora okoli peči 146
- Ležalna klop 146
- Knajpanje 147
- Vrtna savna visoko nad tlemi 147
- Kamnita vrtna savna na jadranskem otoku 148

27

28

SLIKA 26 Naša domača mlaka, ki je bila pred nekaj leti obnovljena, je v novi obliki po velikosti začasno prepolovljena. V načrtu imamo še eno, bistveno večjo vodo, ki pa bo našla svoje mesto potem, ko bodo vnuki nekoliko zrasli. Mlaka je stara več kot trideset let. Nasičena z živim svetom vsako leto znova potrjuje, kako je voda potrebna v okolju. Ob tej mlaki, ki je v knjigi večkrat prikazana v starejši izvedbi in v različnih letnih časih, je nastal velik del fotografij, ki opremljajo knjigo.

SLIKA 27 Vrtna mlaka, urejena kot del okrasnega vrta

SLIKA 28 Majhna, z velikim posluhom za naravo urejena mlaka

29

30

31

SLIKA 29 Vrtna mlaka družine Rožmarič iz Banovcev. Med njenim robom in hišo je le meter razdalje, kar omogoča lahkoten pogled nanjo iz dnevnega prostora v hiši. Nasajena je smiselno in prvinsko, obenem pa je dom številnim živalim. Celoten vodni motiv se imenitno do-

polnjuje s sonaravno obdelanim vrtom, s katerim se ukvarjajo Rožmaričevi. Vrt vsebuje tudi netopirnice in gnezdilnice za ptice ter samotarske čebele.

SLIKA 30 Preprosta mlaka na robu istrske vasice.

SLIKA 31 Naša domača mlaka pred nekaj leti, fotografirana v poznem poletju.

SLIKA 32 V trgovini kupljena izvedba mlake, izdelana iz umetnega materiala, komajda zadošča za življenje vodnim živalim. Strme stene so past, zato mora biti tako majhen bazen vedno poln do roba. Vprašljivo je tudi prezimovanje živali v tako majhni vodi.

SLIKA 33 Mlake je pravilno umeščena sredi vrtno trate. Ozek rob divjinskih rastlin je prepuščen sam sebi, lastnica kosi trato tik do njega. Pas rastlinja povsem zadošča prebivalcem mlake za zavetje. V tej majhni mlaki živi živahna združba živali, najbolj vpadljive so zelene žabe. Občasno katero ulovi belouška ...

35

SLIKA 34 Mlaka na vrtu Davida Withringtona v mestu Peterborough v Angliji. Mlaka je sonaravna, tudi rastlinje v njej je značilno vodno in avtohtono. David Withrington je entomolog in ornitolog, ki je bil vso delovno dobo zaposlen v angleški vladni organizaciji English Nature. Deloval je na področju varovanja sladkih voda, sicer pa je dober poznavalec in velik ljubitelj Slovenije, ki jo redno obiskuje že štiri desetletja.

Napisal je tudi knjižico *Metulji Slovenije*. S slovenskimi rekami se je spoznaval tudi v kanuju avtorja te knjige, s katerim sta skupaj preveslala veliko kilometrov po naših večjih vodotokih. David Withrington je danes upokojen, vendar še vedno aktiven na naravoslovnem področju in reden obiskovalec Slovenije. (Fotoarhiv Davida Withringtona)

SLIKA 35 David pri urejanju svoje vrtno mlake. Poudarek je na spontanosti, okrasnih nasaditev praktično ni. Del vrta, v katerem leži mlaka, je v celoti prepuščen naravnim procesom. (Foto: Fred van der Vegte)

36

SLIKA 36 Lovska sreča sive čaplje v njegovi vrtni mlaki
(Foto: David Withrington)

37

38

39

40

41

SLIKA 37 Mlaka na vrtu gostinskega lokala v Medvodah je vredna ogleda. Urejena je s posluhom za naravo.

SLIKA 38 Mlaka v Vrtcu Črnuče, enota Sonček v Šentjakobu pri Ljubljani

SLIKA 39 Mlaka, opremljena s klopjo, ki je poleti pogosto zasedena.

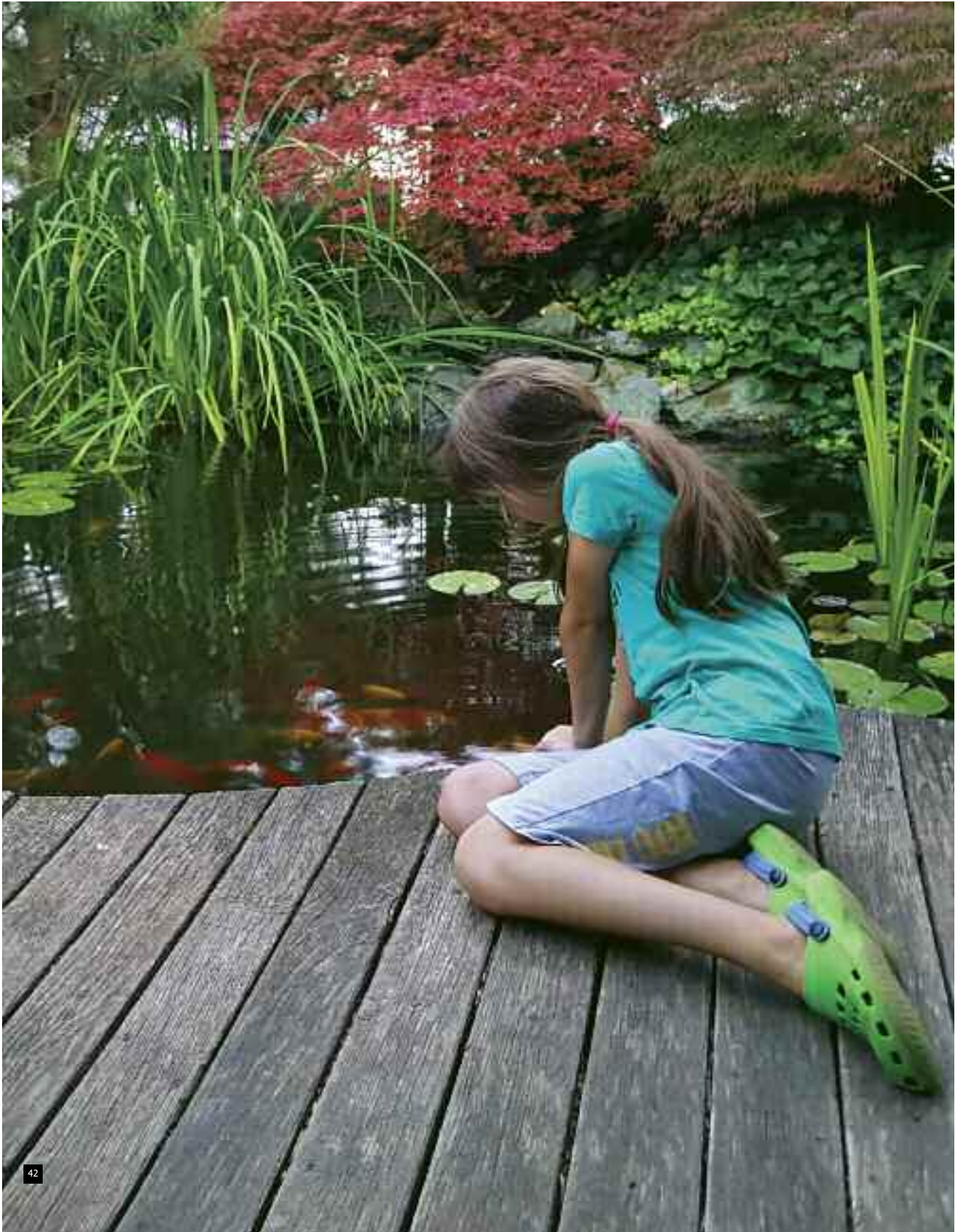
SLIKA 40 Lončena račka ...

SLIKA 41 ... ali žaba in podobni okraski lepo pristojijo vodnemu motivu. Izogibajmo se tistim iz umetnih materialov. Vrt naj bo okolje, kjer se bomo radi zadrževali, besedo pa moramo dati tudi otrokom. Le tako jih bomo navdušili nad naravo, kajti vrt je

okolje, kjer jo bodo spoznavali najbolj varno.

SLIKA 42 Voda na vrtu družine Toman na Brezjah na Gorenjskem

(Foto: Tomaž Toman)

Voda je element, ki nas ohlaja in pomirja. Če jo imamo na vrtu, privabi tudi številne majhne in malo večje živali in vrt zaživi. Tisti, ki imajo doma ribnik ali vrtno mlako, lahko uživajo v opazovanju pestrega dogajanja v in ob vodi. Še posebej otroci zelo uživajo, ko vidijo žabo, paglavce, kačjega pastirja, ježa in ostale živali. Navadimo se, da nas pride obiskat celo belouška in nas z zanimanjem opazuje, a se tudi vljudno umakne, da nas ne moti. Narava na vrtu nas lahko veliko nauči, med drugim tudi spoštovanja drugih živih bitij ter strpnosti.

V POLETNI VROČINI NAS LE OPAZOVANJE VODE NA VRTU NE OHLADI – želimo se potopiti v njej in se osvežiti. To se nam lahko uresniči, če se odločimo za naravni plavalni ribnik, v katerem lahko zaplavamo in iz vode občudujemo vodne in obvodne rastline ter živali. Na prvi pogled je to okrasni ribnik, ki ga krasijo prelepe vodne rastline, vendar se v njem lahko tudi kopamo in sproščamo. Čeprav mu rečemo ribnik, v njem navadno nimamo rib, saj bi njihovi iztrebki vplivali na kakovost vode. Če se ribam ne želimo odreči, pa moramo to upoštevati pri dimenzioniranju filtrov.

KULTURA BIVANJA Z NARAVO

Prvi naravni plavalni ribnik je nastal pri naših severnih sosedih. Leta 1983 ga je zgradil Avstrijec Warner Gamerith. Avstrijci in Nemci so vodilni na tem področju, na splošno je kultura sožitja z naravo na domačih vrtovih tam na višji ravni kot zaenkrat pri nas. Zanje je vrt življenjski prostor, ki ga delijo z rastlinami in živalmi. Zavedajo se, da sta žaba in deževnik pokazatelj čistega okolja, ne pa vsiljivca na vrtu. V Sloveniji je tovrstna osveščenost še daleč za omenjenimi

državami, se pa miselnost tudi zaradi svetovnih trendov že spreminja. Krepi se zavedanje narave in sožitja z njo na različnih področjih. Predvsem srednje in mlajše generacije se z načinom življenja vračajo k naravi. Spoznavajo, da tako kot lahko pridelajo sadje in zelenjavo brez škropljenja s kemičnimi sredstvi, se lahko tudi kopajo v vodi brez klora. Med njimi je tudi veliko takih, ki so po kopanju v kloriranih bazenih utrpeli različne razjede na koži, ki jih je težko pozdraviti. Zato iščejo alternativo, kar naravni plavalni ribniki ali pa naravni bazeni (brez rastlin) zagotovo so. Veča se tudi povpraševanje po nastanitvah na turističnih kmetijah ali v tako imenovanih glampingih, kjer turisti uživajo v miru v naravi, istočasno pa je poskrbljeno za razvajanje na naravi prijazen in miren način. Naravni plavalni ribniki so izvrstna zamisel tudi za tovrstno turistično ponudbo, ki je vse bolj priljubljena tudi pri nas, najbolj pa po njej trenutno povprašujejo Belgijci in Nizozemci.

Obstajajo različne tehnologije in sistemi za izvedbo naravnih plavalnih ribnikov, cilj pa je isti: zagotoviti naravno neoporečno vodo brez dodajanja kemikalij, v kateri se lahko kopamo v čudovitem naravnem

okolju. V Sloveniji se z izdelavo teh ribnikov ukvarja kar nekaj podjetij, saj se povpraševanje zelo povečuje.

RAZLIKA MED NARAVNIMI PLAVALNIMI RIBNIKI IN KLASIČNIMI BAZENI

Določene izvedbe naravnih bazenov, ki so brez rastlin, se na prvi pogled ne razlikujejo od klasičnih bazenov. Gre le za način čiščenja vode, ki poteka v naravnih bazenih s pomočjo mikroorganizmov in različnih filtrov, pri klasičnih pa se voda čisti kemično. Kadar govorimo o naravnem plavalnem ribniku, pa že sama zasaditev rastlin kaže, da ne gre za klasičen bazen. Seveda pa so ključne razlike predvsem pri sami vodi, ki se v naravnem bazenu vzdržuje na naraven način, brez kemikalij in drugih pripravkov, kar je seveda bistvena prednost za vse, ki poudarjajo pomen narave, in tiste, ki imajo zdravstvene težave zaradi kopanja v kloriranih bazenih. Zavedati se moramo, da se naraven bazen odziva na spremembe v okolju, torej vremensko dogajanje, to so padavine in spremembe temperature, a se tudi hitro uravnovesi.

PREDNOSTI NARAVNIH PLAVALNIH RIBNIKOV

Naravni plavalni ribnik deluje na naraven način. Rastline, ki so sestavni del ribnika, so premišljeno izbrane, saj vodo čistijo in ji dovajajo kisik. Voda in rastline hitro privabijo različne vodne in obvodne živali, zato bo na vrt kmalu prišla žaba, zračni prostor se bo napolnil z različnimi žuželkami, med njimi bodo med prvimi kačji pastirji, ptice si bodo v plitvini osvežile perje in se odžejale, nekatere, denimo lastovke, se bodo kar okopale, tudi žejne čebele si bodo prilastile svojo kapljico vode. Ob večerih bo mimo švignil netopir, še preden se boste zavedli njegove prisotnosti. Mnogi se bojijo, da bo tako velika vodna površina privabila komarje, a je bojazen odveč, saj voda v takem bazenu zaradi sistema filtriranja ves čas kroži, torej ni

oblikovalec Philippe Starck. On si je zamisli savno kot samostojen objekt na prostem, s pogledom na vrt in okolico. Njegova rešitev je bila zame navdih in spoznanje, da je savna bistveno lepša, če stoji zunaj in ima po možnosti še lep razgled. Hitro sem našel primeren prostor za savno v naravi, na rahlo padajočem terenu, z razgledom na smučišče. Za nameček zraven teče tudi gorski potok, širok le malo več kot meter, ki ima le nekaj metrov od vhoda v savno mali tolmun. Takoj sem vedel, da na tem mestu ne bom potreboval tuša. Ko potrebujem ohladitev, grem v potok.

Naša počitniška brunarica je tako dobila manjšo leseno sestro – savno. Savne, ki so v notranjih prostorih, imajo praviloma le majhno okno na vratih, moja nova igrača pa ima veliko stekleno sprednjo steno in s tem odprt pogled v naravo.

SAM SVOJ MOJSTER

Zunanjo savno lahko na vrtu postavite sami, če ste ročno spretni in imate radi tovrstno razvajanje. S tem bo vaš vrt pridobil dodatno vrednost.

Osnovni deli zunanje savne:

- lesena lopa, narejena pretežno iz lesa in stekla,
- peč na drva,
- dimnik za peč,
- dovod svežega zraka,
- izolacija prostora okoli peči,
- ležalna klop,
- dostop do vode – tuš, potok, naravni plavalni ribnik ...

Ena od mojih zunanjih savn stoji na precej nagnjenem terenu na Gorenjskem, zato sem si za osnovno konstrukcijo zamislil štiri jeklene nerjavne palice, vgrajene v tla z betonom. Na vrhu teh jeklenih nosilcev so zaključki z U profilom, ki držijo trame. Objekt je spredaj dvignjen od tal dober meter, zadaj pa dvajset centimetrov. Odmik od tal je bistven, da savna ni nikoli vlažna in mrzla. Tudi v hudem mrazu, ko je bila

zunanja temperatura minus petnajst stopinj Celzija, je neogrevan prostor z zastekljeno sprednjo steno, skozi katero prostor greje sonce, ohranil prijetno temperaturo. V primerjavi z zunanjim ostrim mrazom je bilo v savni prav prijetno toplo. Vstop v savno je od strani po snemljivih stopnicah.

ZASTEKLJENA SPREDNJA STENA

Lesena lopa je zelo preprosta. Steklena sprednja stena je iz štirih delov zaradi oteženega transporta. Lokacija,

Savna na nagnjenem terenu v gozdu

kjer stoji savna, je namreč nedostopna z vozilom in ves material je bilo potrebno prinesiti petdeset metrov navkreber na roke. Za zasteklitev je dovolj uporaba povprečno kakovostnega dvojnega stekla termopan z izolativno vrednostjo $U_g=1,0 \text{ W/m}^2\text{K}$. V času, ko je v savni veliko vroče vodne pare, tudi uporaba veliko bolj izolativnega stekla ne bi preprečila rosenja stekla. Rosa se zaradi toplega zraka hitro posuši. Če bi postavili savno nekje v hribih, kjer so temperature zelo nizke, je morda priporočljiva uporaba troslojnega stekla. Streha je enokapnica, brez napušča in stranskih žlebov, ki brez težav prenese težo en meter visoke snežne odeje. Če ga je več, ga odstranim z lopato. Osnovna skeletna lesena konstrukcija je iz smrekovih tramov dimenzije $10 \times 10 \text{ cm}$. Z zunanje in notranje strani sem pritrnil smrekov opaž, vmesni prostor pa zapolnil z izolacijo – kameno volno z obojestransko aluminijasto folijo. Čez čas se je izkazalo, da je bila uporaba smrekovega opaža na zunanji strani napaka. Bistveno boljše bi bilo, če bi uporabil macesnov opaž, in sicer zato, ker mora lesena površina zunaj in notri ostati nezaščiten. Notri bi bila zaščita lesa nemogoča, saj bi premazan les pri visokih temperaturah oddajal strupene hlape, zunaj pa sem les prepustil naravnemu staranju.

IZ VROČEGA NA MRZLO

Lesena lopa je razdeljena na predprostor z zavito klopjo s pogledom na okolico in zabojem za drva ter savno s klopjo v obliki črke L. Razdelitev lope na dva prostora poveča celoten gradbeni tloris. Predprostor zagotovo ni potreben. Vzdrževanje vmesne temperature med temperaturo prostora s pečjo in zunanjo temperaturo pri savnanju ni smiselno. Ko je telo pregreto, zlahka prenese večje temperaturne razlike. Prehod iz pregretega prostora s temperaturo več kot 70 stopinj Celzija na minus deset stopinj Celzija zunaj za izkušenega uporabnika savne ne bo težavno.

Potok ob savni za ohladitev

PEČ NA DRVA

Srce savne predstavlja peč in v zunanji lopi je to lahko le peč na drva. Namesto električnih grelcev granitne kamne greje ogenj. Peč na drva s steklenimi vrati poleg toplote seva še romantično svetlobo rumeno-rdeče barve. Toplota, ki jo daje peč na drva, je manj agresivna kot toplota električne peči. K dobremu vzdušju prispeva tudi prasketanje drv. Če z nalaganjem drv v peč pretiravate in vam je postalo prevroče, lahko temperaturo zmanjšate tako, da odprete vrata in prostor prezračite.

DIMNIK ZA PEČ

Postavitev peči na drva zahteva tudi priklop na dimnik, za katerega morate pripraviti osnovne nosilce že ob postavitvi osnovne skeletne konstrukcije. Dimnik